

คำเรียกข้าวและโลกทัศน์เกี่ยวกับข้าวในภาษาเวียดนาม

Rice Terms and the Worldview of Rice in Vietnamese

วาทิต พุ่มอยู่¹

บทคัดย่อ

คำเรียกข้าวในภาษาเวียดนามสามารถแบ่งประเภทตามลำดับความสัมพันธ์ทางความหมายออกเป็นคำเรียกข้าวบอกลมวดและคำเรียกข้าวเฉพาะเจาะจง โดยพบคำเรียกข้าวบอกลมวด 5 คำ ได้แก่ คำเรียกข้าวที่หมายถึงพีช (lúa) คำเรียกข้าวที่หมายถึงอาหาร (cơm) คำเรียกข้าวที่ไม่ใช่พีชไม่ใช่อาหาร (gạo) คำเรียกข้าวที่หมายถึงข้าวต้มสุก (cháo) และคำเรียกข้าวที่หมายถึง ข้าวเหนียวหนึ่งสุก (xôi) เมื่อวิเคราะห์ห้วงค์ประกอบทางความหมายแล้วพบว่า มีการแยกความแตกต่างทางความหมายของคำเรียกข้าวโดยมิติแห่งความแตกต่างที่สำคัญ คือ มิติเรื่องความเป็นพีช และมิติเรื่องความเป็นอาหาร ซึ่งสะท้อนโลกทัศน์ของผู้พูดภาษาเวียดนามที่มองว่า ข้าวที่มีรูปร่างลักษณะแตกต่างกัน เป็นสิ่งของคนละสิ่งกัน เห็นได้จากการที่มีคำเรียกข้าวบอกลมวดหลายคำ แตกต่างไปจากภาษาไทยที่มองข้าวที่มีรูปลักษณะแตกต่างกันเป็นสิ่งเดียวกัน โดยใช้คำเรียกข้าวบอกลมวดเพียงคำเดียวในภาษาไทย ภาษา

¹ อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เวียดนามยังมีการจำแนกคำเรียกข้าวเป็นประเภทย่อยอีกหลายคำ ความหลากหลายของคำเรียกข้าวนี้ถือเป็นลักษณะร่วมของภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

คำสำคัญ: อรรถศาสตร์ชาติพันธุ์, การวิเคราะห์องค์ประกอบทาง ความหมาย, การจัดจำพวกแบบชาวบ้าน

Abstract

The 'rice' terms in Vietnamese can be divided, according to semantic relation, into two groups: generic and specific 'rice' terms. Five generic 'rice' terms are found: (lúa) denoting the plant, (cơm) denoting food, (gạo) denoting neither the plant nor food, (cháo) denoting boiled rice, and (xôi) denoting steamed glutinous rice. A componential analysis of the rice terms in Vietnamese shows that the terms are distinguished by two significant dimensions of contrast: being plant and being food, reflecting the worldview of Vietnamese conceptualize 'rice' of different forms as different entities, as represented by numerous generic 'rice' terms. This is different from Thai that conceptualize 'rice' of different forms as same entities, as represented by only one generic 'rice' terms found in Thai. The 'rice' terms in Vietnamese can be subcategorized into various

terms. Variety of 'rice' terms is a common feature of the languages in the Southeast Asian region.

Key words: ethnosemantics, componential analysis, folk taxonomy

บทนำ

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าอาหารเป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิตมนุษย์ และอาหารที่เป็นพลังงานหลักคืออาหารจำพวกแป้ง ด้วยเหตุนี้มนุษย์แทบทุกกลุ่มชาติพันธุ์จึงได้เสาะแสวงหาแหล่งอาหารจำพวกนี้มาแต่โบราณกาล อาหารจำพวกแป้งนั้นสามารถพบได้ในพืชหลายชนิด ตั้งแต่พืชที่สะสมแป้งไว้ที่รากหรือหัว เช่น เผือก มัน ไปจนถึงพืชที่สะสมแป้งไว้ในผลหรือเมล็ด เช่น ข้าวเจ้า ข้าวเหนียว ข้าวสาลี ข้าวโพด เป็นต้น พืชประเภทที่สะสมแป้งไว้ในเมล็ดนั้นภาษาไทยเรียกโดยรวมว่า "ข้าว" ถือเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญยิ่งต่อประชากรมนุษย์กว่าคนโลก ไม่มีผู้ใดทราบแน่ชัดว่ามนุษย์เริ่มรู้จักเพาะปลูกพืชอาหารเหล่านี้ตั้งแต่เมื่อไร แต่ที่แน่ชัดคือ เมื่อมนุษย์รู้จักเพาะปลูกพืชเหล่านี้ ทำให้มนุษย์ต้องอยู่กับที่และไม่ต้องเร่ร่อนไปที่อื่น ทั้งยังได้อาหารจำพวกแป้งที่จำเป็นต่อร่างกาย จึงทำให้มีเวลาและแรงพลังในการสร้างสรรค์วัฒนธรรมสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่าการเพาะปลูกพืชอาหารเหล่านี้มีส่วน

สำคัญในการสร้างสรรค์อารยธรรม อาทิ อารยธรรมอียิปต์ลุ่มน้ำไนล์ที่เพาะปลูกข้าวสาลี และอารยธรรมจีนลุ่มน้ำเหลืองที่เพาะปลูกข้าว (ชื่อวิทยาศาสตร์ *Oryza sativa*) ซึ่งเป็นพืชอาหารที่ประชากรกว่าครึ่งโลกบริโภคเป็นอาหารหลักโดยเฉพาะชาวเอเชีย สิ่งหนึ่งที่สามารถพิสูจน์คำกล่าวนี้ได้เป็นอย่างดีคือการใช้ภาษา กล่าวคือภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่บริโภคข้าวเป็นอาหารหลักในเอเชียนั้น เมื่อต้องการจะพูดว่า "กินอาหาร" จะนิยมพูดว่า "กินข้าว" เช่นในภาษาไทย เมื่อเราถามผู้อื่นว่ากินอะไรหรือยัง เราจะถามว่า "กินข้าวหรือยัง" เช่นเดียวกับภาษาเวียดนามที่ถามว่า "ăn cơm chưa" (cơm หมายถึง "ข้าวสุก") โดยที่ "ข้าว" ในประโยคคำถามเหล่านี้หมายถึงอาหารโดยทั่วไป ผู้ตอบอาจตอบว่า "กินแล้ว" แต่ที่จริงอาจกินอาหารประเภทอื่นที่ไม่ใช่ข้าว ลักษณะทางภาษาเช่นนี้ไม่พบในภาษาที่พูดโดยกลุ่มชนที่ไม่ได้กินข้าวเป็นอาหารหลัก เช่นภาษาอังกฤษ หากต้องการสื่อความว่า "กินอาหารหรือยัง" ในภาษาอังกฤษจะไม่ใช้คำว่า "rice" เพื่อสื่อความถึงอาหารโดยทั่วไป การใช้คำเรียกข้าวเพื่อหมายถึงอาหารโดยทั่วไปนั้น พบได้ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันสะท้อนให้เห็นความสำคัญของข้าวในฐานะที่เป็นอาหารหลักและสิ่งสำคัญในวัฒนธรรมของกลุ่มชนในภูมิภาคเหล่านี้ การศึกษาข้าวที่ปรากฏอยู่ในรูปภาษาของภาษาเอเชียจึงมีส่วนช่วยให้เข้าใจวัฒนธรรมตลอดจนโลกทัศน์ของกลุ่มชนที่บริโภคข้าวเป็นอาหารหลักได้

ฝ่าม ตี้ก เชื่อง (2553) ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง "วัฒนธรรมเวียดนาม: วัฒนธรรมแห่งกลุ่มชาติพันธุ์อันหลากหลาย" ว่า ชนเผ่าไทเป็นกลุ่มชนที่ประสบความสำเร็จในการผลิตข้าวนาดำ และตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงทางตอนเหนือของเวียดนาม ก่อนที่ชนเผ่ามอญ-เขมรกลุ่มเหวียดเหมื่องซึ่งเป็นบรรพบุรุษดั้งเดิมของผู้พูดภาษาเวียดนามในปัจจุบันจะเคลื่อนย้ายชุมชนจากพื้นที่บนภูเขาลงมาอาศัยอยู่บริเวณที่ราบลุ่มร่วมกับชนเผ่าไท และรับวิธีการผลิตข้าวนาดำตลอดจนระบบเศรษฐกิจและสังคมการทำข้าวนาดำจากชนเผ่าไท แต่ได้ขยายเขตการทำนาดำออกไปถึงบริเวณที่ราบลุ่มดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำแดง ทำให้ภาษาเวียดนามและวัฒนธรรมเวียดนามได้รับอิทธิพลบางประการจากภาษาตระกูลไท

ในปัจจุบันนี้ เราจะพบว่าเวียดนามเป็นประเทศผู้ผลิตข้าวและส่งออกข้าวรายใหญ่ของโลกไม่แพ้ประเทศไทย ชาวเวียดนามบริโภคข้าวเป็นอาหารหลักเช่นเดียวกับชาวไทย เมื่อต้องการแปลประโยคเวียดนามที่ว่า "Tôi ăn cơm." เป็นภาษาไทยแบบคำต่อคำนั้น สามารถแปลได้ว่า "ฉัน กิน ข้าว" อย่างไรก็ตาม แม้คำว่า "cơm" จะแปลตรงตัวเป็นภาษาไทยว่า "ข้าว" แต่คำว่า "cơm" และคำว่า "ข้าว" นั้นมิได้มีความหมายเท่ากับโดยสมบูรณ์ เนื่องจากคำว่า "cơm" หมายถึง ข้าวที่หุงสุกแล้วหรือหมายรวมถึงอาหารโดยทั่วไป ในขณะที่คำว่า "ข้าว" นั้นมีความหมายกว้างกว่าและใช้

ครอบคลุมข้าวในหลายรูปลักษณะ โดยหากต้องการระบุเฉพาะว่าเป็นข้าวในรูปลักษณะใด ภาษาไทยจะนำหน่วยศัพท์อื่นเติมเข้าไปขยายคำว่า "ข้าว" เช่น หากจะกล่าวถึงข้าวที่เป็นต้นพืช เติม "ต้น" เข้าไปขยาย "ข้าว" กลายเป็น "ต้นข้าว" เมื่อเปรียบเทียบกับภาษาเวียดนามแล้ว จะพบว่า คำว่า "com" นั้นหมายถึงข้าวที่เป็นอาหารหรือข้าวสุกเท่านั้น ไม่สามารถเติมหน่วยศัพท์อื่นเข้าไปขยาย "com" เพื่อให้หมายถึง "ต้นข้าว" ได้อย่างในกรณีของภาษาไทย หากต้องการสื่อถึงต้นข้าว ในภาษาเวียดนามต้องใช้คำอื่นที่ไม่ใช่ "com" ซึ่งสะท้อนให้เห็นโลกทัศน์เกี่ยวกับข้าวของผู้พูดภาษาเวียดนามที่แตกต่างไปจากผู้พูดภาษาไทย

ภาษาเวียดนามมีการแยกหน่วยศัพท์ที่ใช้เรียกข้าวในรูปลักษณะต่าง ๆ ออกเป็นหลายคำ ในขณะที่ภาษาไทยใช้คำว่า "ข้าว" เป็นคำหลักคำเดียวที่สื่อได้ถึงข้าวในหลายรูปลักษณะ นอกจากภาษาเวียดนามแล้ว ภาษาอื่นอีกหลายภาษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่างมีการแยกหน่วยศัพท์ที่ใช้เรียกข้าวออกเป็นหลายคำตามรูปลักษณะ มีเพียงภาษาไทยเท่านั้นที่มีได้แยกออกเป็นหลายคำซึ่งถือเป็นลักษณะพิเศษของภาษาไทยที่แตกต่างไปจากภาษาเพื่อนบ้าน แม้ว่าวัฒนธรรมเวียดนามจะมีความใกล้ชิดกับผู้พูดภาษาตระกูลไทและได้รับวัฒนธรรมการปลูกข้าวมาจากกลุ่มชนเผ่าไท แต่ในภาษาเวียดนามปัจจุบันกลับพบหน่วยศัพท์ที่ใช้เรียกข้าวหลายคำแตกต่างจากภาษาไทย ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงสนใจ

ศึกษาคำเรียกขานในภาษาเวียดนามว่ามีคำใดบ้างและแต่ละคำนั้นมีความหมายใดบ้าง ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงโลกทัศน์เกี่ยวกับข้าวของผู้พูดภาษาเวียดนามได้ โดยใช้วิธีวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย และการจัดอนุกรมวิธานแบบชาวบ้านตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ (วาทิต พุ่มอยู่, 2548)

อรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ (ethnosemantics) หรืออีกชื่อหนึ่งคือ "ชาติพันธุ์ศาสตร์" (ethnoscience) เป็นแขนงวิชาหนึ่งของภาษาศาสตร์ และในขณะเดียวกันยังเป็นแขนงวิชาหนึ่งของมานุษยวิทยาด้วย ซึ่งเรียกว่ามานุษยวิทยาปริชาน (cognitive anthropology) แขนงวิชานี้จึงมีการผสมผสานแนวคิดวิธีการทางภาษาศาสตร์เข้ากับมานุษยวิทยา โดยมุ่งเน้นประเด็นที่ว่าภาษาสามารถสะท้อนวัฒนธรรมได้ เนื่องจากวัฒนธรรมประกอบขึ้นด้วยรูปแบบพฤติกรรมอันหลากหลายและมีความหมายต่างๆ มากมาย หากต้องการทำความเข้าใจระบบความคิดของกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง จะต้องทำความเข้าใจความหมายที่อยู่เบื้องหลัง ซึ่งสิ่งที่มีทั้งรูปและความหมายที่สามารถศึกษาได้สะดวกที่สุดคือภาษา จึงทำให้เกิดแนวทางการศึกษาวัฒนธรรมโดยวิเคราะห์ข้อมูลจากภาษาผ่านรูปแบบและความหมายที่เรียกว่า อรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นศาสตร์ที่เน้นการตีแผ่ระบบความคิดหรือมโนทัศน์ของมนุษย์กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่มีต่อโลกที่พวกเขาอาศัยอยู่ โดยมีแนวคิดที่ "ภาษาสะท้อนความคิด" ได้ ศาสตร์นี้จึงใช้ความหมายที่อยู่ในรูป

ภาษาเป็นสิ่งสำคัญในการศึกษาวิเคราะห์ ด้วยความเชื่อว่ารูปภาษานั้นมีความหมายซึ่งเป็นนามธรรมอยู่ในระบบความคิดของมนุษย์ และความหมายนี้เองที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความคิดของมนุษย์แต่ละภาษาแต่ละชาติพันธุ์ได้ ตามที่ ชาร์ลส์ โอ เฟรก (Frake, 1980) ได้กล่าวไว้ว่า “รูปภาษาทุกรูปมีความหมายอันเป็นตัวแทนของความคิดหรือที่เรียกว่ามโนทัศน์ การมีรูปภาษาใดแทนสิ่งใดในสิ่งแวดล้อมที่กลุ่มชนหนึ่งอาศัยอยู่ ซึ่งเป็นสิ่งที่พวกเขาได้พบเห็นหรือสัมผัสนั้น แสดงว่าสิ่งนั้นมีอยู่อย่างมีนัยสำคัญในวัฒนธรรม” กล่าวคือกลุ่มชนนั้นสนใจให้ความสำคัญกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยมีรูปภาษาเป็นเครื่องยืนยัน และรูปภาษาหนึ่งจะมีความสัมพันธ์กับรูปภาษาอื่น ๆ อย่างเป็นระบบหมวดหมู่

การศึกษาความหมายและหมวดหมู่ทางวัฒนธรรมโดยนักอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์หรือนักมานุษยวิทยาปริชานสามารถทำได้โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมาย ซึ่งเป็นวิธีที่ใช้ในการวิเคราะห์คำในหมวดคำศัพท์ใดๆ (lexical domain) ของภาษาหรือวัฒนธรรมหนึ่ง (Nida, 1979; Slikkeveer, 1999) ขั้นตอนในการวิเคราะห์องค์ประกอบ คือ เริ่มต้นจากการหาหมวดคำหรือสิ่งที่อยู่ในหมวดหมู่ (category) หรือชุดต่าง (contrast set) เดียวกัน แล้วหามิติแห่งความแตกต่างของคำเหล่านี้ จากนั้นจึงบรรยายอรรถลักษณะหรือองค์ประกอบทางความหมายของแต่ละคำ ในการที่จะหาหมวดคำที่อยู่ในหมวดหมู่เดียวกัน ผู้วิเคราะห์ต้องเข้าใจการจัด

หมวดหมู่และการจัดจำแนกประเภทตามโลกทัศน์ของผู้พูดภาษานั้นๆ หรือที่เรียกว่า การจัดจำแนกแบบชาวบ้าน (folk taxonomy) ซึ่งการจัดจำแนกสิ่งของต่างๆ นั้นเป็นความสามารถที่มีอยู่ในระบบปริชานของมนุษย์ทุกกลุ่มชาติพันธุ์ มนุษย์แต่ละชาติพันธุ์ต่างมีการมองโลกหรือมีโลกทัศน์เกี่ยวกับสิ่งรอบตัวแตกต่างกันไป ดังเช่นผู้พูดภาษาเวียดนามที่มีระบบคำเรียกข้าวแตกต่างจากผู้พูดภาษาไทย

คำเรียกข้าวในบทความนี้หมายถึง คำานามที่ใช้เรียกพืชชนิดหนึ่งที่มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Oryza sativa* (ข้าวเจ้า-ข้าวเหนียว) ซึ่งอยู่ในรูปลักษณะของต้นพืช เมล็ดพืช หรือผ่านการปรุงเป็นอาหาร คำานามเรียกข้าวอาจอยู่ในรูปคำเดี่ยวหรือคำประสมก็ได้ ในบทความนี้จำแนกคำเรียกข้าวออกเป็นสองประเภท คือ คำเรียกข้าวบอกลมวด และคำเรียกข้าวเฉพาะเจาะจงตามลำดับทางความหมาย คำเรียกข้าวบอกลมวดจะอยู่ในระดับเดียวกันเป็นระดับที่เหนือกว่าคำเรียกข้าวเฉพาะเจาะจง ดังนั้นคำเรียกข้าวทั้งสองประเภทจึงอยู่ในชุดต่างกันคนละชุดกัน และด้วยเหตุนี้การวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายจะแยกออกเป็นสองส่วนคือการวิเคราะห์คำเรียกข้าวบอกลมวดและการวิเคราะห์คำเรียกข้าวเฉพาะเจาะจง แต่ในบทความนี้จะนำเสนอการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกข้าวบอกลมวดเท่านั้น ในการได้มาซึ่งองค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกข้าวภาษาเวียดนามนั้น ใช้การสัมภาษณ์ผู้พูดภาษาเวียดนามที่เป็นเจ้าของ

ภาษาจำนวนสามคน ประกอบกับความหมายจากพจนานุกรมภาษาเวียดนาม หลังจากที่ได้อำนาจเรียกขานบอกหมวดและทำความเข้าใจความหมายของคำเรียกขานแต่ละคำจากการบรรยายความหมายของคำโดยผู้บอกภาษาแล้ว จึงใช้วิธีวิเคราะห์องค์ประกอบ (componential analysis) เพื่อทำการวิเคราะห์คำเรียกขานในภาษาเวียดนามตามหลักวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบ โดยแจกแจงองค์ประกอบทางความหมายและความแตกต่างทางความหมายของคำเรียกขานบอกหมวดแต่ละคำด้วยการกำหนดมิติแห่งความแตกต่าง (dimension of contrast) และบรรยายความหมายโดยหาอรรถลักษณะ (semantic feature) กล่าวคือ ใช้สัญลักษณ์ + กับคำเรียกขานหนึ่งคำ เพื่อแสดงว่าคำนั้น “มี” หรือ “เป็น” อรรถลักษณะนั้น ในทางตรงข้าม ใช้สัญลักษณ์ - กับอีกคำหนึ่ง เพื่อแสดงว่าคำนั้น “ไม่มี” หรือ “ไม่เป็น” อรรถลักษณะนั้น การวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกขานในภาษาเวียดนาม จะทำให้เห็นความสัมพันธ์ทางความหมายของคำเรียกขานอย่างเป็นลำดับ และสามารถนำเสนอเป็นตารางแสดงการจัดจำพวกแบบชาวบ้านของคำเรียกขานในภาษาเวียดนาม ทั้งยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงโลกทัศน์เกี่ยวกับข้าวของผู้พูดภาษาเวียดนามได้อีกด้วย

จากการสอบถามข้อมูลจากผู้บอกภาษาชาวเวียดนามจำนวนสามคน และพิจารณาความหมายจากพจนานุกรมภาษา

เวียดนาม (เหงียน, 2544; Nguyen, 1999) พบคำเรียกข้าว 27 คำ แบ่งเป็นคำเรียกข้าวบอกลมวด 5 คำ และคำเรียกข้าว เฉพาะเจาะจงอีก 22 คำ ตามรายการคำเรียกข้าวภาษาเวียดนาม ด้านล่าง

lúa	<ข้าวที่เป็นพีช>
lúa con gáy	<ข้าวที่เป็นต้นพีช โตเต็มที่ รวงยังไม่สุก>
lúa rỗ	<ข้าวที่เป็นต้นพีช โตเต็มที่ รวงสุก>
cây lúa	<ข้าวที่เป็นต้นพีช>
mạ	<ข้าวที่เป็นต้นพีชอ่อนยังไม่โตเต็มที่>
thóc	<ข้าวที่เป็นเมล็ดพีช ยังไม่เอาเปลือกแข็งออก>
thóc giống	<ข้าวที่เป็นเมล็ดพีช ยังไม่เอาเปลือกแข็งออก เก็บไว้ปลูกได้>
thóc lép	<ข้าวที่เป็นเมล็ดพีช ยังไม่เอาเปลือกแข็งออก เมล็ดลีบ เอาไปปลูกไม่ได้>
gạo	<ข้าวที่เป็นเมล็ดพีช เอาเปลือกแข็งออกแล้ว>
gạo giã	<ข้าวที่เป็นเมล็ดพีช เอาเปลือกแข็งออกแล้ว ซ่อม>
gạo xay	<ข้าวที่เป็นเมล็ดพีช เอาเปลือกแข็งออกแล้ว สี ขัด ขาว>
gạo lứt	<ข้าวที่เป็นเมล็ดพีช เอาเปลือกแข็งออก

	แล้ว แต่ยังมีเปลือกอ่อน>
gạo trắng	<ข้าวที่เป็นเมล็ดพืช เอาเปลือกแข็งและเปลือกอ่อนออกแล้ว ข้าว>
gạo nát	<ข้าวที่เป็นเมล็ดพืช เอาเปลือกแข็งออกแล้ว แต่เมล็ดหัก>
cơm	<ข้าวที่เป็นอาหาร ปรุงสุก>
cơm không	<ข้าวหุงสุก เปล่าๆ ไม่ได้ใส่อะไร>
cơm trắng	<ข้าวหุงสุก สีขาว>
cơm hót	<ข้าวหุงสุก ปากหม้อ>
cơm cháy	<ข้าวหุงสุก ไหม้ ติดกันหม้อ>
cơm sốt	<ข้าวหุงสุก ใหม่ ร้อน>
cơm nguội	<ข้าวหุงสุก เย็นซืด>
cơm lam	<ข้าวหาลาม, ข้าวหุงสุกด้วยวิธีหาลามในกระบอกไม้ไผ่>
cháo	<ข้าวต้มสุก>
cháo đặc	<ข้าวต้มสุกข้น>
cháo trắng	<ข้าวต้มสุก ข้าว>
cháo hoa	<ข้าวต้มสุก ไม่ใส่อะไรเลย>
xôi	<ข้าวเหนียวนึ่งสุก>

คำเรียกข้าวข้างต้น สามารถจำแนกออกเป็นสองประเภท คือ คำเรียกข้าวบอกหมวด และคำเรียกข้าวเฉพาะเจาะจง (generic rice term and specific rice term) โดยอาศัยหลักเกณฑ์ในการจำแนกที่ดัดแปลงมาจากหลักเกณฑ์การจำแนก

หมวดคำอื่นออกเป็นคำพื้นฐานกับคำไม่พื้นฐาน (basic term and non basic term) (Berlin and Kay, 1969; อมรา ประสิทธิรัฐสินธุ์, 2538; อัญชลิกา ผาสุขกิจ, 2543; พรลัดดา เมฆบัณฑิต, 2548; พิจิตรา พาณิชย์กุล, 2547) เหตุที่ในบทความนี้ แบ่งคำเรียกข้าวออกเป็นคำเรียกข้าวบอกหมวดและคำเรียกข้าวเฉพาะเจาะจง โดยไม่ใช่คำศัพท์ว่า คำพื้นฐานและคำไม่พื้นฐาน ตามที่งานวิจัยทางภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ส่วนใหญ่ใช้กัน เนื่องจากคำเรียกข้าวเป็นคำที่อ้างถึงสิ่งของที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้ แตกต่างจากคำเรียกสิ่งอื่นที่เคยมีการศึกษากันมาก่อนหน้านี้ เช่น คำเรียกญาติ คำเรียกสี คำเรียกรส ซึ่งประเภทคำเหล่านี้มีความเป็นนามธรรมมากกว่า ในขณะที่คำเรียกข้าวเป็นคำที่ใช้ชี้ถึงสิ่งที่เป็นรูปธรรม คือ เมล็ดพืชชนิดหนึ่งที่มีชื่อเรียกทางวิทยาศาสตร์ว่า *Oryza sativa* รวมถึงผลผลิตที่เกิดจากการแปรเปลี่ยนเมล็ดพืชชนิดนี้ไปอยู่ในรูปลักษณะต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นต้นพืช (ต้นข้าว) เมล็ดพืช (ข้าวเปลือก ข้าวสาร) หรืออาหาร (ข้าวสวย ข้าวต้ม ข้าวเหนียว) ด้วยเหตุนี้จึงแบ่งคำเรียกข้าวออกเป็นคำทั่วไปและคำจำเพาะ เพื่อให้แตกต่างจากคำพื้นฐานและคำไม่พื้นฐานที่นิยมใช้เรียกประเภทคำที่เป็นนามธรรมมากกว่า

คำเรียกข้าวบอกหมวดมีคุณสมบัติทางความหมาย 5 ประการ ดัดแปลงจากคำพื้นฐานและคำไม่พื้นฐานของเบอร์ลิน (Berlin, 1992) ดังนี้ (1) เป็นศัพท์เดี่ยว (monolexeme)

กล่าวคือ มีรูปศัพท์เป็นคำเดี่ยวหรือคำมูล ไม่สามารถแบ่งแยกหน่วยทางความหมายออกไปได้อีก (2) เป็นคำที่มีความหมายครอบคลุมคำเรียกข้าวอื่นๆ ได้ กล่าวคือ เมื่อจัดลำดับความสัมพันธ์ทางความหมายแล้ว จะต้องอยู่เหนือหรือเสมอกับคำเรียกข้าวอื่น จะต้องไม่เป็นคำที่อยู่ภายใต้คำเรียกข้าวอื่นหรือเป็นส่วนย่อยของคำเรียกข้าวอื่น (3) เป็นคำที่ปรากฏสม่ำเสมอในภาษา กล่าวคือ ผู้บอกภาษาทั้งสามคนให้ข้อมูลตรงกัน และพบการใช้โดยผู้บอกภาษาทั้งสาม (4) เป็นคำที่โดดเด่นในการใช้ กล่าวคือ ผู้บอกภาษามักใช้เป็นคำอ้างอิงถึงข้าวบ่อยครั้งในปริบทการพูด เมื่อเล่าถึงวิธีการเพาะปลูกข้าว แปรรูปข้าว และปรุงข้าวให้สุก (5) เป็นตัวแทนที่ดีของคำเรียกข้าว กล่าวคือ คำที่มีความกว้างขวางทางความหมาย สามารถใช้หมายถึงข้าวในรูปลักษณะใดรูปลักษณะหนึ่งหรือหลายรูปลักษณะได้ คำเรียกข้าวอื่น ๆ ที่ไม่มีคุณสมบัติครบทั้ง 5 ประการ ถือว่า ไม่ใช่คำเรียกข้าวบอกลมวด

จากรายการคำเรียกข้าวภาษาเวียดนามทั้ง 27 คำ พบคำเรียกข้าวบอกลมวด 5 คำ คือ lúa, gạo, cơm, cháo, xôi ซึ่งสามารถนำมาหามิติความแตกต่างทางความหมายและวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายได้ กล่าวคือ คำเรียกข้าวบอกลมวดในภาษาเวียดนามมีความหมายแตกต่างกันด้วยมิติแห่งความแตกต่าง 4 มิติ ได้แก่ ความเป็นต้นพืช การปรุงสุกเป็นอาหาร การ

ปรุงสุกแล้วเหนียว การปรุงสุกแล้วมีน้ำมาก ดังมีรายละเอียด
ต่อไปนี้

(1) ความเป็นต้นพีช แสดงความหมายด้วยอรรถลักษณะ
[+ พีช] หมายถึง คำเรียกข้าวที่เป็นต้นพีช ได้แก่ คำว่า
lúa และอรรถลักษณะ [- พีช] หมายถึง คำเรียกข้าวที่
ไม่ใช่ต้นพีช ได้แก่ คำว่า gạo, cơm, cháo, xôi

(2) การปรุงสุกเป็นอาหาร แสดงความหมายด้วยอรรถ
ลักษณะ [+ ปรุงสุก] หมายถึง คำเรียกข้าวที่ปรุงสุกเป็น
อาหารแล้ว ได้แก่ คำว่า cơm, cháo, xôi และอรรถ
ลักษณะ [- ปรุงสุก] หมายถึง คำเรียกข้าวที่ยังไม่ผ่านการ
ปรุงสุก ได้แก่ คำว่า gạo, lúa

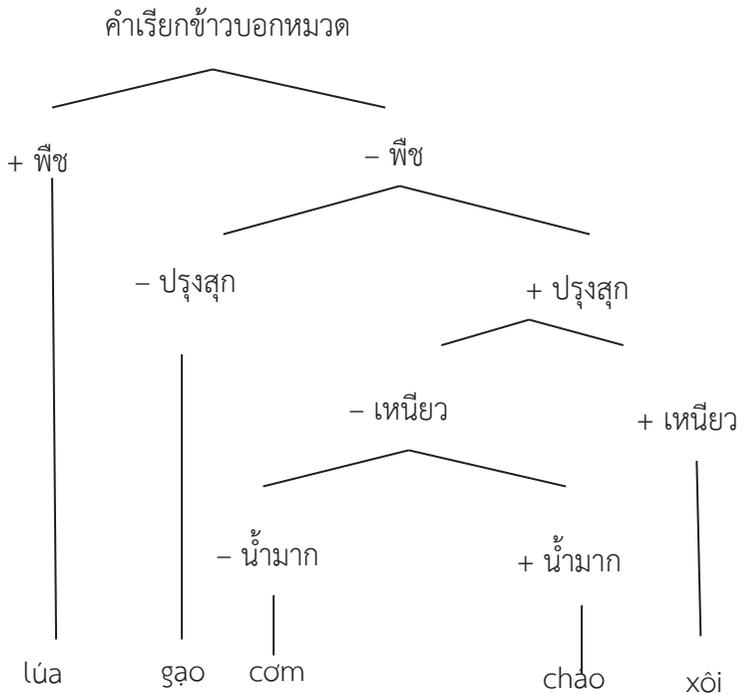
(3) การปรุงสุกแล้วเหนียว แสดงความหมายด้วยอรรถ
ลักษณะ [+ เหนียว] หมายถึง คำเรียกข้าวที่ปรุงสุกแล้วมี
ความเหนียว ได้แก่ คำว่า xôi และอรรถลักษณะ [- เหนียว]
หมายถึง คำเรียกข้าวที่ปรุงสุกแล้วแต่ไม่เหนียว ได้แก่ คำ
ว่า cơm, cháo

(4) การปรุงสุกแล้วมีน้ำมาก แสดงความหมายด้วยอรรถ
ลักษณะ [+ น้ำมาก] หมายถึง คำเรียกข้าวที่ปรุงสุกแล้วมีน้ำ
มาก ได้แก่ คำว่า cháo และอรรถลักษณะ [- น้ำมาก]

หมายถึง คำเรียกข้าวที่ปรุงสุกแล้วแต่ไม่ได้มีน้ำมาก ได้แก่ คำว่า com

เมื่อวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายและมิติแห่งความแตกต่างของคำเรียกข้าวบอกลมวดในภาษาเวียดนามแล้วสามารถนำเสนอเป็นแผนภูมิโครงสร้างต้นไม้ได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 แผนภูมิต้นไม้แสดงองค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกข้าวบอกลมวดในภาษาเวียดนาม

จากแผนภูมิข้างต้น จะเห็นได้ว่าระบบอรรถลักษณะของ

คำเรียกข้าวบอกลมวดในภาษาเวียดนามมีความแตกต่างทาง
ความหมาย โดยประการแรกแบ่งคำเรียกข้าวบอกลมวดออกเป็นคำ
เรียกข้าวที่เป็นพืช (อันได้แก่ คำว่า lúa) และคำเรียกข้าวที่ไม่ได้
เป็นพืช (อันได้แก่ คำว่า gạo, cơm, cháo, xôi) ประการต่อมา ใน
กลุ่มของคำเรียกข้าวที่ไม่ได้เป็นพืชนั้นสามารถแบ่งออกเป็นคำเรียก
ข้าวที่ยังไม่ได้ปรุ่่งสุกเป็นอาหาร (อันได้แก่ คำว่า gạo) และคำเรียก
ข้าวที่ปรุ่่งสุกแล้วใช้เป็นอาหารได้ (ได้แก่ คำว่า cơm, cháo, xôi)
หลังจากนั้น คำเรียกข้าวกลุ่มที่เป็นอาหารยังแบ่งได้ออกไปอีกเป็น
คำเรียกข้าวที่ปรุ่่งสุกแล้วเหนียวมักบริโภคเป็นขนมหรือของว่าง
(ได้แก่ คำว่า xôi) และคำเรียกข้าวที่ปรุ่่งสุกแล้วไม่เหนียว (ได้แก่
คำว่า cơm, cháo) ในท้ายที่สุดคำเรียกข้าวที่ปรุ่่งสุกแล้วไม่เหนียว
สามารถแบ่งออกเป็นคำเรียกข้าวที่ปรุ่่งสุกโดยใช้น้ำมาก (ได้แก่ คำ
ว่า cháo) และคำเรียกข้าวที่ปรุ่่งสุกโดยไม่ต้องใช้น้ำมากนัก (ได้แก่
คำว่า cơm)

นอกจากการแสดงองค์ประกอบทางความหมายของ
คำเรียกข้าวบอกลมวดในภาษาเวียดนามด้วยแผนภูมิโครงสร้าง
ต้นไม้งานที่นำเสนอข้างต้นแล้ว ยังสามารถพรรณนาความหมายของ
คำเรียกข้าวทั้ง 5 คำ ด้วยการแจกแจงองค์ประกอบโดยใช้อรรถ
ลักษณะดังต่อไปนี้

lúa	gạo	cơm	cháo	xôi
$\begin{bmatrix} + \text{พีช} \\ - \text{ปรุงสุก} \end{bmatrix}$	$\begin{bmatrix} - \text{พีช} \\ - \text{ปรุงสุก} \end{bmatrix}$	$\begin{bmatrix} - \text{พีช} \\ + \text{ปรุงสุก} \\ - \text{เหนียว} \\ - \text{น้ำมาก} \end{bmatrix}$	$\begin{bmatrix} - \text{พีช} \\ + \text{ปรุงสุก} \\ - \text{เหนียว} \\ + \text{น้ำมาก} \end{bmatrix}$	$\begin{bmatrix} - \text{พีช} \\ + \text{ปรุงสุก} \\ + \text{เหนียว} \end{bmatrix}$

เมื่อนำเสนอผลการวิเคราะห์ห้วงค์ประกอบทางความหมายของคำเรียกข้าวบอกลมวดในภาษาเวียดนามแล้ว สามารถจัดลำดับความสัมพันธ์ของคำเรียกข้าวบอกลมวดกับคำเรียกข้าวเฉพาะเจาะจงได้โดยคำเรียกข้าวเฉพาะเจาะจงมีลำดับความสัมพันธ์ทางความหมายอยู่ภายใต้คำเรียกข้าวบอกลมวดแต่ละคำ

- คำว่า lúa <ข้าวที่เป็นพีช; ต้นข้าว ข้าวเปลือก> มีคำเรียกข้าวเฉพาะเจาะจงที่อยู่ภายใต้ทั้งสิ้น 7 คำ ได้แก่ mạ “ข้าวกล้า”, thóc “ข้าวเปลือก”, cây lúa “ต้นข้าว”, lúa con gái “ต้นข้าวรวงอ่อน”, lúa rổ “ต้นข้าวรวงสุก”, thóc giống “ข้าวเปลือกที่เก็บไว้ปลูก”, thóc lép “ข้าวลีบ”

- คำว่า gạo <ข้าวสาร> มีคำเรียกข้าวเฉพาะเจาะจงที่อยู่ภายใต้ทั้งสิ้น 5 คำ ได้แก่ gạo giã “ข้าวซ้อมมือ”, gạo xay “ข้าวโรงสี”, gạo lứt “ข้าวสารข้าวกล้อง”, gạo trắng “ข้าวสารขาว”, gạo nát “ข้าวหัก”
- คำว่า cơm <ข้าวสุก> มีคำเรียกข้าวเฉพาะเจาะจงที่อยู่ภายใต้ทั้งสิ้น 7 คำ ได้แก่ cơm không “ข้าวเปล่า”, cơm trắng “ข้าวขาว”, cơm hót “ข้าวปากหม้อ”, cơm cháy “ข้าวไหม้ก้นหม้อ”, cơm sốt “ข้าวสุกใหม่”, cơm nguội “ข้าวเย็น”, cơm lam “ข้าวหลาม”
- คำว่า cháo <ข้าวต้มสุก> มีคำเรียกข้าวเฉพาะเจาะจงที่อยู่ภายใต้ทั้งสิ้น 3 คำ ได้แก่ cháo đặc “ข้าวต้มข้น”, cháo hoa “ข้าวต้มเปล่า”, cháo trắng “ข้าวต้มขาว”
- คำว่า xôi <ข้าวเหนียวสุก> ไม่มีคำเรียกข้าวเฉพาะเจาะจงที่อยู่ภายใต้

คำเรียกข้าวทั้งหลายจากรายการคำเรียกข้าวในภาษาเวียดนามมีความสัมพันธ์ทางความหมายซึ่งกันและกันอย่างเป็นลำดับ โดยที่คำเรียกข้าวเฉพาะเจาะจงจะมีความสัมพันธ์แบบอยู่ภายใต้คำเรียกข้าวบอกรวม นอกจากนั้นแล้ว คำเรียกข้าวบางคำจัดอยู่ในระดับเสมอกัน ร่วมชุดต่างเดียวกัน ในขณะที่คำเรียกข้าว

บางคำจัดอยู่ต่างระดับกันแบบเป็นคำที่อยู่เหนือกว่า-คำรวมหมู่ และคำที่อยู่ภายใต้ ซึ่งสามารถนำเสนอความสัมพันธ์ทาง ความหมายของคำเรียกข้าวในภาษาเวียดนามด้วยตารางแสดงการ จัดจำพวกแบบชาวบ้านได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การจัดจำพวกแบบชาวบ้านของคำเรียกข้าว

ในภาษาเวียดนาม

คำบอกหมวด	คำจำเพาะ	
xôi <ข้าวเหนียวสุก>		
cháo <ข้าวต้มสุก>	cháo dặc<ข้าวต้มข้น>	
	cháo hoa<ข้าวต้มเปล่า>	
	cháo trắng<ข้าวต้มขาว>	
cơm <ข้าวหุงสุก>	cơm khô<ข้าวเปล่า>	
	cơm trắng<ข้าวสุกขาว>	
	cơm hót<ข้าวปากหม้อ>	
	cơm cháy <ข้าวไหม้ก้นหม้อ>	
	cơm sốt <ข้าวสุกใหม่ ร้อน>	
	cơm nguội <ข้าวสุก เย็น<ชืด>	
	cơm lam <ข้าวหลาม>	

gạo <ข้าวสาร>	gạo giã <ข้าวสารซ้อมมือ>	
	gạo xay <ข้าวสารขัดสี>	
	gạo lứt <ข้าวสารข้าวกล้อง>	
	gạo trắng <ข้าวสารขาว>	
	gạo nát <ข้าวสารหัก>	
lúa <ข้าวที่เป็นพืช>	mạ <ต้นกล้าข้าว>	
	cây lúa <ต้นข้าว>	lúa con gáy <ต้นข้าวรวง อ่อน>
		lúa rổ <ต้นข้าว รวงสุก>
	thóc <ข้าวเปลือก>	thóc giống <ข้าวที่เอาไว้ ปลูก>
thóc lép <ข้าว ลีบ>		

ตารางข้างต้นแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ทางความหมายของคำเรียกข้าวบอกรวมดกับคำเรียกข้าวเฉพาะเจาะจงซึ่งเป็นคำที่อยู่ภายใต้คำเรียกข้าวบอกรวมด ซึ่งคำเรียกข้าวบอกรวมดแต่ละคำจะมีคำเรียกข้าวเฉพาะเจาะจงอื่นๆ เป็นประเภทของข้าวชนิดเดียวกัน รวมหมู่อยู่กับคำเรียกข้าวบอกรวมดนั้นๆ โดยคำเรียกข้าวเฉพาะเจาะจงแต่ละคำที่รวมหมู่อยู่ในชุดเดียวกันจะมีองค์ประกอบ

ทางความหมายร่วมกัน เช่น กรณีของความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่างคำเรียกข้าวเฉพาะเจาะจงคำว่า cháo đặc กับคำเรียกข้าวบอกลมวดคำว่า cháo เมื่อสอบถามผู้บอกภาษาว่า cháo đặc เป็น cháo ไซ้หรือไม่ ผู้บอกภาษาให้คำตอบว่า “ใช่” แสดงว่า cháo đặc เป็นประเภทหนึ่งของ cháo เป็นต้น แสดงว่าคำว่า cháo đặc จัดความสัมพันธ์อยู่ภายใต้คำว่า cháo นอกจากนั้น แผนภูมิข้างต้นยังแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ทางความหมายของคำเรียกข้าวบอกลมวดกับคำที่อยู่เหนือกว่า ทำให้ทราบว่าผู้พูดภาษาเวียดนามจัดจำพวกคำเรียกข้าวว่าเป็นของสิ่งใด โดยพบว่า lúa จัดจำพวกเป็นประเภทของ cây <ต้นไม้> gạo จัดจำพวกเป็นประเภทของ hạt <เมล็ด> ส่วน cơm, cháo, xôi จัดจำพวกเป็นประเภทของ món ăn <ของกิน> ทั้งยังพบคำศัพท์ lúa gạo <พืชเมล็ด> และ cơm cháo <อาหารการกิน> ซึ่งเป็นคำในระดับรูปชีวิต (life form) ที่อยู่เหนือกว่าคำเรียกข้าวบอกลมวด โดย lúa gạo เป็นคำที่จัดจำพวก lúa และ gạo เข้าไว้ด้วยกัน ส่วน cơm cháo เป็นคำที่จัดจำพวก cơm, cháo และ xôi เข้าไว้ด้วยกัน เนื่องจากเมื่อสอบถามผู้บอกภาษาว่า lúa และ gạo เป็น lúa gạo ไซ้หรือไม่ ผู้ตอบภาษาให้คำตอบว่า “ใช่” และเมื่อสอบถามผู้บอกภาษาว่า cơm, cháo และ xôi เป็น cơm cháo ไซ้หรือไม่ ผู้ตอบภาษาให้คำตอบว่า “ใช่” ด้วยเหตุนี้ lúa และ gạo จึงรวมอยู่ในหมวดหมู่หนึ่ง ส่วน cơm, cháo และ xôi

นั้นรวมอยู่ในอีกหมวดหมู่หนึ่ง หลังจากนั้นเมื่อสอบถามผู้บอกภาษาต่อไปว่า lú a gào และ còm cháo รวมกันทั้งหมดเรียกว่าอะไร จึงได้ศัพท์คำว่า lương thực ซึ่งหมายถึงธัญพืช ธัญญาหาร ซึ่งศัพท์คำนี้เป็นคำเรียกรวมจำพวกของธัญพืช ธัญญาหารอย่างเช่น ข้าวโพด (ngò) ข้าวสาลี (mì) รวมถึง ข้าว (lú a, gào, còm, cháo, xò i) เป็นต้น เพราะฉะนั้นคำเรียกข้าว บอกหมวดทั้ง 5 คำในภาษาเวียดนามจึงจัดจำพวกเป็นประเภทของ lương thực ซึ่งเป็นศัพท์ในระดับรูปชีวิตที่อยู่เหนือกว่าคำเรียกข้าว บอกหมวด

การวิเคราะห์ความหมายของคำเรียกข้าวในภาษาเวียดนามด้วยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบและการจัดจำพวกแบบชาวบ้านสามารถทำให้เห็นภาพรวมและลักษณะเฉพาะทางความหมายของคำเรียกข้าวในภาษาเวียดนาม กล่าวคือ ภาษาเวียดนามมีคำเรียกข้าวบอกหมวด จำนวน 5 คำ คือ lú a, gào, còm, cháo, xò i ซึ่งมีความหมายแตกต่างกันด้วยมิติแห่งความแตกต่างที่สำคัญ 2 มิติ ได้แก่ ความเป็นพืช การปรุงสุกเป็นอาหาร โดยการปรุงสุกสามารถแบ่งมิติน้อยได้อีกเป็นการปรุงสุกแล้วเหนียว และการปรุงสุกแล้วมีน้ำมาก

การศึกษาคำเรียกข้าวภาษาเวียดนามในบทความนี้เป็น การวิเคราะห์ตามแนวภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ โดยเน้นศึกษา

ความหมายและการจัดจำพวกรูปคำเรียกข้าวภาษาเวียดนาม ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นโลกทัศน์และวัฒนธรรมเกี่ยวกับข้าวของผู้พูดภาษาเวียดนามได้หลายประเด็น กล่าวคือ

- (1) “ข้าวเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในวัฒนธรรมเวียดนาม” เห็นได้จากการที่พบคำเรียกข้าวจำนวนมากในภาษาเวียดนาม ซึ่งพบคำเรียกข้าวจำนวน 27 คำ เป็นคำเรียกข้าวบอกรวมจดจำนวนถึง 5 คำ หากภาษาใดมีคำเรียกประเภทของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นจำนวนมากและจัดจำแนกประเภทของสิ่งนั้นเป็นประเภทย่อยต่างๆ มากมายนั้น ย่อมสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มชนนั้นให้ความสนใจกับสิ่งนั้นเป็นพิเศษ และสิ่งนั้นมีนัยสำคัญในวัฒนธรรมของกลุ่มชนเหล่านั้น เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นรูปแบบพฤติกรรมที่สะท้อนความคิดของกลุ่มชน ภาษาถือเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง และการใช้ภาษาเป็นรูปแบบพฤติกรรมที่สามารถสะท้อนความคิดของมนุษย์แต่ละวัฒนธรรมได้ คำศัพท์จำนวนมากที่ใช้เป็นคำเรียกข้าวในภาษาเวียดนามนั้นเนื่องมาจากวิถีชีวิตของชาวเวียดนามที่ผูกพันอยู่กับการปลูกข้าวและแปรรูปข้าวเพื่อนำมาทำเป็นอาหาร จึงจำเป็นต้องมีคำเรียกข้าวจำนวนมากเพื่อใช้เรียกข้าวในรูปลักษณะต่างๆ ที่ชาวเวียดนามผลิตขึ้นมา หากลองเปรียบเทียบกับภาษาอังกฤษแล้ว จะพบว่าในภาษาอังกฤษมีคำเรียกข้าวที่ใช้ทั่วไปเพียงคำเดียวเท่านั้น คือ คำว่า rice ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าในวัฒนธรรมของผู้พูดภาษาอังกฤษไม่ได้ให้

ความสำคัญกับข้าว เนื่องจากไม่ได้บริโภคข้าวเป็นอาหารหลักของชีวิต จึงไม่จำเป็นต้องมีคำเรียกข้าวหลายคำและไม่จำเป็นต้องจัดจำแนกข้าวเป็นประเภทย่อยมากมายแบบที่พบในภาษาเวียดนาม

- (2) “การให้ความสำคัญกับข้าวเป็นวัฒนธรรมร่วมของภูมิภาค” นอกจากภาษาเวียดนามที่มีคำเรียกข้าวเป็นจำนวนมากแล้ว ภาษาอื่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่างก็มีคำเรียกข้าวเป็นจำนวนมากเช่นกัน อย่างในกรณีของภาษาไทยเรานั้นมีคำเรียกข้าวหลากหลายคำ เช่น ข้าวเปลือก ข้าวสาร ข้าวสวย ข้าวต้ม ข้าวเม่า ฯลฯ นอกจากนั้นแล้ว วิธีการปรุงข้าวให้สุกบางอย่างนั้นเป็นวัฒนธรรมร่วมของกลุ่มชนในภูมิภาคนี้ เช่น การทำข้าวหลาม ซึ่งพบว่าในภาษาเวียดนามมีคำที่แปลได้ว่า “ข้าวหลาม” เช่นเดียวกับในภาษาไทย คือ คำว่า “com lam” (สังเกตได้ว่า ทั้งภาษาเวียดนามและภาษาไทยน่าจะมีแหล่งกำเนิดของการทำข้าวหลามมาจากแหล่งเดียวกัน เนื่องจากคำว่า “lam” ในภาษาเวียดนาม และ “หลาม” ในภาษาไทยนั้นมีเสียงใกล้เคียงกันมากและใช้อ้างอิงถึงสิ่งของแบบเดียวกัน
- (3) “วัฒนธรรมเวียดนามและวัฒนธรรมไทยให้ความสำคัญกับข้าวแต่มีโลกทัศน์เกี่ยวกับข้าวที่แตกต่างกัน” โดยเห็นได้จากจำนวนคำเรียกข้าวบอกลมวดในภาษาเวียดนามและภาษาไทยที่มีไม่เท่ากัน กล่าวคือ คำเรียกข้าวบอกลมวดในภาษาเวียดนามมี 5 คำ ในขณะที่คำเรียกข้าวในภาษาไทยมีคำ

เดียว คือ คำว่า “ข้าว” หากผู้พูดภาษาไทยต้องการอ้างอิงถึงข้าวในรูปลักษณะที่แตกต่างกัน จะเติมหน่วยศัพท์ขยายคำว่า “ข้าว” เช่น ข้าวเปลือก ข้าวสวย เป็นต้น ผู้พูดภาษาไทยจึงมีโลกทัศน์ที่มองว่า “ข้าว” ไม่ว่าจะอยู่ในรูปลักษณะใด เป็นเมล็ดพืชหรือเป็นอาหาร ต่างยังถือเป็นสิ่งเดียวกัน จึงใช้คำเรียกข้าวบอกรวมดเพียงคำเดียวในภาษาไทย ส่วนผู้พูดภาษาเวียดนามมีโลกทัศน์มองว่า “ข้าว” ที่อยู่ในรูปลักษณะต่างกันสามารถแบ่งแยกเป็นสิ่งที่แตกต่างกันได้ จึงใช้คำเรียกข้าวบอกรวมด 5 คำ เพื่ออ้างอิงข้าวที่อยู่ใน 5 รูปลักษณะที่แตกต่างกัน

- (4) “วัฒนธรรมเวียดนามอาจจะได้รับอิทธิพลเรื่องการผลิตข้าวไปจากกลุ่มผู้พูดภาษาตระกูลไท” ดังที่ฟ้าม ดึ๊ก เซือง (2553) ได้กล่าวไว้ เนื่องจากผู้พูดภาษาตระกูลไทต่าง ๆ ล้วนมีคำเรียกข้าวคำเดียวเหมือนกัน คือ คำว่า “ข้าว” สะท้อนให้เห็นว่าผู้พูดภาษาตระกูลไทมีความรู้จักและเข้าใจเป็นอย่างดีว่าข้าวไม่ได้อยู่ในรูปลักษณะใดต่างมาจากสิ่งเดียวกันทั้งสิ้น จึงใช้คำเรียกข้าวบอกรวมดเพียงคำเดียวเท่านั้น ไม่จำเป็นต้องแยกเป็นหลายคำหลายรูปศัพท์ ต่างไปจากผู้พูดภาษาเวียดนามที่เมื่อต้องการอ้างอิงถึงข้าวที่อยู่ในรูปลักษณะที่แตกต่างกัน จะใช้คำเรียกข้าวบอกรวมดที่ต่างรูปศัพท์กัน 5 คำ สะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ของผู้พูดภาษาเวียดนามที่แยกข้าวที่ต่างรูปลักษณะกันออกเป็นคนละสิ่ง นอกจากนั้นแล้ว หากพิจารณาเรื่องเสียงและคำศัพท์ของคำว่า “ข้าว” ในภาษาไทย

และคำว่า gao ในภาษาเวียดนามนั้น จะพบว่ามีความใกล้เคียงกันมาก อาจมีความเป็นไปได้ว่าภาษาเวียดนามยืมคำศัพท์นี้ไปจากภาษาตระกูลไท อย่างไรก็ตาม ประเด็นนี้ยังคงมีข้อโต้แย้งและต้องมีการศึกษาต่อไป

การศึกษาคำเรียกข้าวในภาษาเวียดนามตามแนวทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายและการจัดจำพวกแบบชาวบ้านตามที่กล่าวมาในบทความนี้ ทำให้เห็นได้ว่าผู้พูดภาษาเวียดนามมีวัฒนธรรมที่ผูกพันกับข้าวและให้ความสำคัญกับข้าวเป็นอย่างยิ่ง สะท้อนออกมาให้เห็นในรูปของคำเรียกข้าวที่หลากหลาย ซึ่งวัฒนธรรมข้าวนี้เป็นสิ่งที่ชาวเวียดนามมีร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในภูมิภาค จึงอาจกล่าวได้ว่าผู้คนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในภูมิภาคนี้มีวัฒนธรรมข้าวเป็นอัตลักษณ์ร่วม หากแต่อัตลักษณ์ร่วมนี้ยังมีพหุลักษณะหรือความแตกต่างหลากหลายอยู่ด้วย

รายการอ้างอิง

- ฝ้าม ตึก เชื้ออง; สิริวงษ์ หงสวรรค์ แปล. 2553. "วัฒนธรรมเวียดนาม: วัฒนธรรมแห่งกลุ่มชาติพันธุ์อันหลากหลาย" **วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง** 6,3 (ก.ย.-ธ.ค. 2553), หน้า 31-46. ขอนแก่น: ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พรลัดดา เมฆบัณฑูรย์. 2548. **การศึกษาคำเรียกรสและทัศนคติเกี่ยวกับรสในภาษาจีนแต่จิวตามแนววรรณคดีชาติพันธุ์**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิจิตรา พาณิชย์กุล. 2547. **การศึกษาชื่อและระบบการทอขึ้นมัดหมี่ดั้งเดิมของคนไทพวน อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ตามแนววรรณคดีชาติพันธุ์**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วาทิต พุ่มอยู่. 2548. **การศึกษาคำเรียกข้าวและระบบโน้ตส์เรื่องข้าวในภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตามแนววรรณคดีชาติพันธุ์**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เหียงยน, จี อิง. 2544. **พจนานุกรมไทย-เวียดนาม = Tu Dien Thai Lan-Viet**. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2538. **คำเรียกสีและการรับรู้สีของชาว**

จ้วงและชาวไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

อัญชลิกา ภาสุขกิจ. 2543. **คำเรียกรสในภาษาไทยถิ่นตามแนว
อรรถศาสตร์ชาติพันธุ์.** วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต
ภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

Berlin, Brent. 1992. **Ethnobiological Classification.**
Princeton: Princeton University Press.

Berlin, Brent and Kay, Paul. 1969. **Basic Color Terms:
their Universality and Evolution.** Stanford, CA:
CLSI Publication.

Frake, Charles O. 1980. **Language and Cultural
Description.** Standford, CA: Stanford University
Press.

Nguyen, Nhu Y. 1999. **Dai Tu Dien Tien Viet.** Ho Chi
Minh City: Nha Xuat Ban Van Hoa Thong Tin.

Nida, Eugene A. 1979. **Componential Analysis of
Meaning: an Introduction to Semantic
Structures.** The Hague: Mouton Publishing.

Prasithrathsint, Amara. 2001. **A Componential Analysis
of Kinship Terms in Thai.** Essays in Thai
Linguistics, edited by M.R. Kalaya
Tingsabadh and Arthur S. Abramson.
Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Slikkeveer, Darrell Addison. 1999. **Cultural and Spiritual Values of Biodiversity**. London: United Nations Environment Programme.